

de nieuwste roman van

THOMAS MANN

door
DR. W. H. GIJZEN

Het aantal romans, dat tegenwoordig verschijnt, is respectabel.

Doch hoeveel boeken verdwijnen niet in de vergetelheid!

Men kan zich na vijf jaar soms den titel van een roman, die grooten opgang maakte, niet dan met de grootste moeite herinneren. Waar dat aan ligt?

Ongetwijfeld aan het vele, dat wij beleven en aan de vele drukwerken, die wij verslinden.

Maar ook aan de kwaliteit van de meeste literatuurproducten.

Het zijn lang niet alle meesterwerken, wat men ook bij hun verschijnen beweren mag.

* * *

Of de laatste roman van Thomas Mann te overdreven geprezen is, doet er niet toe. De tijd zal het leeren.

Een Fransch letterkundig blad sprak van „één der toppen der huidige Europeesche litteratuur.”

Er staan stukken in van ontroerende schoonheid.

* * *

Doch met dit al noemde ik nog niet den titel van het boek.

Het is een trilogie, een driedeelige roman, waarvan pas twee deelen verschenen zijn.

De titel is: „Joseph und seine Brüder”. Het eerste deel heet: „Die Geschichten Jaa-

kobs”; het tweede: „Der junge Joseph”. Het laatste deel is aangekondigd als: „Joseph in Aegypten.”

Is het niet treffend, dat in het tegenwoordige Duitschland een dergelijk werk verschijnt? Dat bestredene Oude Testament heeft toch nog lang niet afgedaan.

* * *

Thomas Mann is trouwens niet de eerste de beste.

Hij werd in 1875 geboren te Lübeck, uit een oude patriciërsfamilie. Hij is een meester op het gebied van taal en stijl. Eén van zijn bekendste boeken is „Buddenbrooks”, dat het verval teekent van een koopmansfamilie.

Eenige jaren geleden werd aan Thomas Mann de Nobelprijs voor letterkunde toegekend.

* * *

Evenals al de boeken van Thomas Mann getuigt ook zijn jongste werk van verbaazingwekkende voorstudie en grondig ingewerkt zijn in zijn onderwerp. Hij volgt, met enkele uitzonderingen, het verhaal, zooals de Bijbel ons dat geeft, op den voet en bereikt in tafereelen als Izaäks bedrogen worden door Jakob, het sterven van Rachel, in de beschrijving van den groeienden nijd van Jozefs broeders, die ieder in hun eigen karakter worden geteekend, hoogtepunten.

De zielkundige teekening van Jozef zelf en van den ouden Jakob is buitengewoon interessant. Helaas is er echter in de twee deelen, die reeds verschenen, van een climax geen sprake en valt m.i. „Der junge Joseph“ wel wat tegen na „Die Geschichten Jaakobs“.

* * *

De vraag zou gesteld kunnen worden, wat ik met dit artikel wil bereiken.

Dat is: de aandacht vestigen van hen, die met oordeel van onderscheid kunnen lezen, op dit werk.

Men kan uit dezen roman prachtig het leven leeren kennen van de menschen uit den tijd, waarin Mann Jakob stelt.

Daarom vestigde ik reeds de aandacht op Mann's degelijke bestudeering van de stof, waarover hij schrijven gaat. En het is m.i. een groote verdienste van dit boek, dat alle idee, dat de menschen toen minder gecompliceerd waren, of dat zij mijlen ver achter ons aankwamen in cultuur, door de lezing van dezen roman kan verdwijnen. Het milieu van de aartsvaders, d.w.z. van den tijd waarin Mann de aartsvaders meent te moeten dateeren, is goed weergegeven. De liefde van Jakob en Jozef voor het schoone gesprek en dergelijke trekken meer is voor Bijbellezers zeer verhelderend.

* * *

„Oordeel des ondersheids“!

Velen houden niet van dien term.

En toch. . .

Er staan dingen in deze twee deelen, die we ver van ons werpen.

Jammer is, dat Mann een zware inleiding geeft van 64 bladzijden en dat hij telkens zijn verhaal onderbreekt met toelichtingen en uitweidingen, die aan de gaafheid van het kunstwerk afbreuk doen en veel van ons geduld vragen.

Aan den anderen kant weten we daardoor des te beter, hoe Mann over den Bijbel denkt en kunnen we zien, naar welken kant hij zich bij zijn Oud-Testamentische studiën heeft georiënteerd. Het is wel naar een zijde, die radicaal staat tegenover Gods Woord. Jammer genoeg!

* * *

Is deze roman los te maken van de toestanden en de ontwikkeling der zaken in Deutschland?

Mann heeft in Jakob den Jood geteekend naar zijn twee kanten: als Godzoeker en als bedrieger.

Als Godzoeker zijn Abraham en Jakob toch wel merkwaardig door Mann gezien. En dit is, naast de milieu-teekening, de tweede factor, die aan dit werk belang geeft.

Want (Dr. Miskotte wees er reeds op in zijn dissertatie over „Het wezen der Joodsche religie“): „Studie en intuïtie stelden den kunstenaar Thomas Mann in staat het „wezen“ te raden en bij benadering te zeggen“(a.w. bl. 471). Wij leeren uit Mann's werk de ideeën kennen over het verbond van God met Abraham en Jakob, die gevonden worden bij het moderne Jodendom. En nu is een enkel citaat misschien het beste om dit te illustreeren:

„Want in zekeren zin was Abraham Gods vader. Hij had Hem geschouwd en aan Hem door zijn denken gestalte gegeven, de machtige eigenschappen, die hij Hem toeschreef, waren wel Gods oorspronkelijk eigendom, Abram was niet hun verwekker. Maar was hij het toch niet in zekeren zin, doordat hij ze leerde kennen, ze leerde en denkend verwezenlijkte?“ (II bl. 52).

Met andere woorden: God moest aan Abraham dankbaar zijn, dat Hij in hem pas heilig is geworden, met behulp van den menschelijken geest Zijn waardigheid heeft verkregen.

* * *

Zoo leert men in dit werk van Thomas Mann den tijd van de aartsvaders (tenminste zooals Mann hen dateert) en zijn eigen tijd kennen. Zijn eigen tijd, doordat de denkbeelden van het moderne Jodendom, laat ze dan niet oorspronkelijk zijn, ons nader worden gebracht.

Tegen deze Gode-onwaardige ideeën verzet zich onze levensovertuiging, naar we hopen.

In dit opzicht heeft Mann niets van den Bijbel begrepen.

Maar willen we weten, wat een modern kunstenaar voor opvatting van den Bijbel heeft, dan kunnen we dat uit Mann's trilogie te weten komen.

* * *

Tenslotte: niets overtreft den Bijbel zelf. Zelfs deze top der huidige Europeesche litteratuur is vergeleken bij den Bijbel maar een heuveltje.

